

Svar på remiss - Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare

SOU 2024:93

Botkyrka kommun, delar bilden av att utökade åtgärder krävs för att säkerställa en mer effektiv hantering av unga lagöverträdare. Utifrån den exceptionella samhällsutvecklingen bedöms många av de föreslagna åtgärderna vara motiverade och proportionerliga. Trots detta är det av vikt att lyfta vissa farhågor med förslagen och hur förslaget kan påverka kommunala verksamheter på kort och lång sikt.

Botkyrka kommun arbetar aktivt med att tillämpa och säkerställa barn och ungas rättigheter i enlighet med bestämmelser i lagen. Enligt barnkonventionen ska rättssystemet ta hänsyn till barnets ålder och främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället.

Avseende förlängda häktningstider för barn ser Botkyrka kommun, nyttan ur ett utredningsperspektiv. Utifrån att det svenska rättsväsendet vid ett flertal tillfällen mottagit kritik mot att barn suttit häktade oproportionerligt länge kan det ifrågasättas om detta förslag verkligen är i enlighet med barnets bästa. Man ser även en risk för att långvariga häktningar påverkar barns psykiska hälsa och sociala utveckling negativt och att detta kommer skapa ett större behov av insatser från socialtjänsten. Av artikel 40 i barnkonventionen framgår att barnet ska behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Det är av vikt att framhålla att forskning visar på att det är skadligt för barn att exponeras för det straffrättsliga systemet och att detta begränsar deras möjligheter att växa upp till ansvarstagande vuxna samhällsmedborgare.

Gällande en utökad användning av tvångsmedel och även hemliga tvångsmedel gentemot barn under 15 år ser kommunen även här varför behovet av verktygen finns. Dessa kan bidra till en mer effektiv brottsbekämpning och kan säkerställa att andra barn inte utsätts för brott. När det gäller de fysiska tvångsmedlen, i synnerhet kroppsvisitering, finns det en tydlig risk för skada för barn som utsätts för detta i de fall det inte är motiverat. Då kravet på särskilda skäl tas bort ökar risken för en överanvändning av åtgärderna. Även om förslaget bedöms som proportionerligt kan ett felaktigt användande av dessa typer av åtgärder medföra förtroendeskador gentemot polisen.

En konsekvens av åtgärderna i sin helhet i synnerhet möjligheten att kvarhålla barn längre samt även att kvarhålla grupper är att det kan antas leda till en ökad arbetsbörda för socialtjänsten. Fler fall kommer sannolikt leda till omedelbara åtgärder från socialnämnden eller orosanmälningar enligt 14 kap 1 § SoL. Om tvångsmedel används i omotiverade

sammanhang riskerar det medföra ökad arbetsbörda för socialtjänsten då barn som felaktigt utsätts för tvångsmedel i förlängningen kan behöva ett ökat stöd från socialtjänsten.

Botkyrka kommun ställer sig positiv till de utökade möjligheterna till juridiskt biträde för barn i allmänhet och i synnerhet avseende de utredningar som socialnämnden har rätt att initiera enligt 31 § 2 st lag (1964:167) om unga lagöverträdare.

I allmänhet kan sägas att åtgärderna kan ha en förtroendeskadlig effekt hos barn och unga gentemot polisen för det fall de används där de inte behövs. Detta är något som särskilt behöver lyftas också utifrån den samverkan som redan finns mellan socialnämnden och polis och åklagare samt också utifrån de lagförslag som lagts fram de senaste åren om fortsatt samverkan mellan polis och socialtjänst. Risken är att det sker en sammanblandning där barn och unga betraktar polis och socialtjänst som sammankopplade – och om förtroendet för polismyndigheten skadas riskeras även förtroendet gentemot socialtjänsten samt myndigheter i stort.

En annan viktig aspekt i relation till utredningens förslag som Botkyrka kommun, vill framhålla är att forskning visar att sänkt straffmyndighetsålder varken har en avskräckande effekt eller minskar andelen unga som återfaller i brott. Danmark har provat (år 2010) att sänka straffmyndighetsålder till 14 år, men noterade att man bland annat kunde se att de 14-åringar som omfattades av sänkningen i större utsträckning återföll i brott än de 14-åringar som hamnade under sociala myndigheters ansvar. Studier visar även på att barn som tidigt börjar med allvarlig kriminalitet oftast har en egen tillvaro präglad av våld, försummelse och andra svåra uppväxtförhållanden. Här ser vi en risk i att kriminella istället vänder sig till allt yngre. Samhällets förmåga att förhindra att barn utnyttjas och rekryteras till kriminalitet är en viktig del i skyddet av barn. Det finns inget annat land i Norden som har en lägre straffmyndighetsålder än 15 år. Sverige har mottagit kritik från FN:s barnrättskommitté att utredningen i frågan tillsattes. Den internationella kritiken belyser att sänka straffmyndighetsåldern innebär att gå mot barnkonventionens bestämmelser.

Sammanfattningsvis anser Botkyrka kommun att även om det går att ifrågasätta huruvida åtgärderna är i enlighet med barnets bästa kan de anses motiverade i förhållande till den nuvarande samhällssituationen och utvecklingen. Det innebär att om utvecklingen bryts är det inte garanterat att dessa åtgärder fortsatt kommer vara proportionerliga eller motiverade. Slutligen är det av största vikt att de utökade befogenheterna används i enlighet med de begränsningar och avvägningar som läggs fram i utredningen och inte används slentrianmässigt.